

ФАНИ ПОПОВА-МУТАФОВА
БУЛГАРДАГ

chitanka.info

По кои меридиани, в коя епоха не се среща това славно и загадъчно име, записано на камък или запазено в кожените свитъци на летописците, преиначено в различните говори, ала винаги с неизменната основна частица бо, бул, бол, болг.

Голямо, велико, възвишено, светло.

В 280 година преди нашата ера племето „бои“ живее в Панония, а в 102 преди нашата ера техният вожд се казва Боиорикс. Хаджи Йордан Джинот от Велес, през миналия век пише, че българите произлизат от древните кимерийци, дошли в Тракия и Македония по времето на Птоломей, в 280 пр. нашата ера, и основали в Розовата долина градовете Туле и Крън.

Келтоскити, или кимерийци, кимбери или ибери, берги, белги, болгари...

Индоариите от древния град Болг в Азия, погнати от асирийския цар Аргиши, поели далечен път на изселници от Бактрия през Иберия, Ирландия, Белгия, Свендия, Борусия...

Ар — човек, мъж, герой.

Болгари. Великите, светлите, смелите хора.

И намираме белгите в Белгия, арите в Айреланд, иберите в Иберийския полуостров, преселници от Кавказка Иберия, Боргараланд и остров Борген в Швеция...

Там, където сега живеят чувашите, край река Волга, наричана на египетски „Ра“ — светлина, а на халдейския „Болг“, което пак значи светлина, имало някога велика държава, чиято столица бил „славният град Болгар“, напомнящ с разположението си Плиска и Преслав, обграден с двоен окоп и насип. Там все още изравят статуйки на люде, които държат чаша в ръка — както Мадарския конник. И сега Банското езеро в Армения носи името на преселниците венентер-булгар, които дошли в 129 година преди нашата ера, начело с вожда си Вунд да дирят нови предели.

Балкарците край река Кубан и днес помнят, че са потомци на Кубратовите българи, тия на Бат Баян. Границата между Съветски и Ирански Азербайджан се казва „Болгар чая“ — българска река. Байкал, Балкан, Богдо-оло или тиен-шан.

По всички меридиани, във всички времена...

И често, когато историкът рови в старите книги, избелелите ръкописи и най-новите открития на най-новите издания у него

заговорва мечтателят, неуморният иманяр, който вечно дири, алчен за най-дребно откритие или приказно съкровище.

Има ли нещо общо между венетите на Венеция и венентерите при езерото Ванд? Какво свързва Кубратовия син Аспарух с вожда на аланите Аспар? Кой е този Аспарукес, чийто образ познаваме от древната грузинска гемма?

И както Раковски смята, че българите са дошли от Индия, а Джинот твърди, че кимерийците или келтоскитите дошли от някакъв древен град „що бил у Персия и разсипан кой знае кога“, а това било Болг, столицата на Бактрия, и дали името му на народа, който водели, така и в своята „Кратка история“ Спиридон йеромонах разправя пък за някакъв цар Колада и двамата му сина: Брем и Болг.

В земята на древните хети, или хати или кати, Кападокия, там, където се е намирала столицата им Хатти, може да се види скален релеф, който представлява млад войн в пълно въоръжение, готов да тръгне за бой. Някои виждат в него древна амазонка. Обичай било у хунобългарите жената да става държавен глава, когато мъжът ѝ умре при малолетен син. В VI век вдовицата на хан Болах, като управница на хуните сабири, отишла със 100 000 войска да се бие срещу враговете на шах Кавад, но не бе отказала закрила на размирните маздакити, които бяха вдигнали бунт против шаха.

В 576 година владетелят на хуните утигури поставил за управница на едно от племената му ханката Аккага. А когато умрял хазарският хаган, управница станала майка му Парсбит, макар че тя имала син Барджил.

Скалният релеф при Богазкьой буди спомена за тия жени управници, едновременно мъдри и смели, милостиви закрилници на своя народ, ала неумолими към всяко вероломство.

Жената по-мъчно се поддава на клеветата и измамата. Тя винаги първа подушва злата умисъл и лъжата. Затова умее да държи златната среда, която не води към гибелни изненади.

Ката на хетитски значи „слънце“. А древните хети бръснели главите си, като оставяли само на темето кичур коса, наричан чумбер, символ на изгряващото слънце. Не се ли казваше първородният син на хан Борис по древнобългарски Хърсате, а подир кръщението Баламир? Хърс — слънце. Баал, Болх — бог на слънцето? От тоя чумбер мъжете

си правели три плитки, които спущали на гърба си, както виждаме у „Каменните баби“ намерени в Плиска и Болгар на Волга.

Много преди хети и сабири, в земите им живели прастарите народи на шумери и акади. Те издигали величествени храмове към небесните висоти, за да бъдат по-близо до бога Слънце. И наричали тези храмове „зигурат“. Дошли някога от Средна Азия, хуните сабири пак се оттеглили на север, когато в 720 година, преди нашата ера асирийският цар Саргон I нападнал земите им. В своето „сказание“ пророк Исая казва, че като отделил една трета част от кападокийските кумани, наречени българи, повел ги към обетованата земя в Карвуния или Добруджа.

Речем ли да скочим изведнъж в най-далечните земи и епохи, ще останем поразени от една невероятна прилика: зигуратите в Кападокия, Ур Халдейски и Мексико. Преди десетки хиляди години монголите от Средна Азия минали през Беринговия проток в американския континент и, като древни предци на толтеките и ацтеките, пренесли в Чичен-ица преклонението към слънцето.

Копнеж към светлината, към истината и правдата. Този копнеж е също тъй отличителен белег като частицата „бол“.

Фантастичните скокове във времето и пространството не пречат да намерим близки черти между най-отдалечени по епохи и място народи. Загадъчните баски говорят някакъв език, който напомня този на акадите, а много странно звучат имената на халдейските царе, предшествуващи именника на хановете, които започват с Авитохол...

Някакъв прочут лекар и философ, живял преди 900 години в Афганистан, се наричал Ходжа Булгар и бил погребан в град Газни. В 1971 година му направили нова гробница от бели мраморни блокове. Някои го считали за потомък на преселените във Византия Самуиловни сродници, а други го смятат за богомил, преследван във Византия през IX век.

Копнеж към доброто, към чистото.

Във Франция била столицата на богомилския папа Никита Българина, който в 1167 година бе свикал събора на албигойските бугри, за да провъзгласят своя основен закон за любовта към човека. Там, в селището Сен Феликс де Караман край Тулуза светът чу нови истини, прастари истини, повтаряни през хилядолетията, но които винаги трябва да се напомнят на хората. Там, в замъка Монсегюр,

издигнат на недостъпни висоти в Пиренеите, живели „съвършените“, чиято емблема била пчелата: непорочното, трудолюбиво, мъдро създание. И когато в 1244 година замъкът бил обсаден от войските на северните феодали, бугрите предпочели да изгорят живи, отколкото да се откажат от светлата си вяра.

В Италия потомците на Алцековите българи доскоро обличаха в празник носията на Кубратовите племена, съвсем еднаква с тая на банатските българи, която не се различава много от одеянието на една древна иберийска статуя, наречена „дамата от Йелче“. Но прилика няма да търсим само в облеклото. Неугасимата страст към истината и доброто карала потомъка на Алцековите българи — великия хан (кан гранде) де ла Скала да дава подслон и закрила на Данте в дните на безрадостното му изгнание, като го улеснявал да пише своята „Божествена комедия“, вдъхновена от българските богомилски книги. Все по онова време Италия се слави с поети, юристи, професори, певци, които носят името Булгарини, Булгаринус, Булгарос, Булгаро... Черквата на Болонския Университет се нарича „Санта Мария дей Булгари“ до ден-днешен...

Между предците на Наполеон Бонапарт имало един на име Булгарино. А като става дума за бойци, оставили славно име в историята, защо да не си спомним за Илиадата, където Ахил е наречен вожд на мирмидоните, а в превода, направен за цар Симеон, е казано: „които се наричаха тогава мирмидонес, а сега блъгаре“. Мирмидоните били племе фригийско, или племе на бригите.

Трябва ли да се върнем към самото начало и, като Паисий да подирим произхода си от Яфет и Мосхос? Велик, голям, знатен човек.

И в този упорит лов на частицата „бол“ или „бул“ замисляме се над нейното значение за велик, голям, знатен човек.

Кавхан ИСО-бул, боляринът СУРСУ-бул, вождът на българите утигури СИЛЗИ-бул, войводата НЕСО-бул.

До скоро наричахме „буля“ жената на най-големия брат. Бати и буля... Та и до сега зовем, в знак на почит, по-възрастните от нас мъже с прибавката бати, бай, бачо... Първият син на Кубрат сее наричал БАТ-БАЯН.

Бележките в Манасиевата хроника ни говорят за българи в Хемския полуостров още по времето на император Анастасий, когато те „преминаха в Бдин през 425 година и първом почнаха да завземат

долната земя Охридска, а след това цялата тая земя, а в 681 преминаха Дунава и бидейки безчислено многобройни, завзеха Мизия и онази до Драч и по-нататък...“

Да се чудим ли на повтарящата се по разни места и времена стена, все едно дали Китайската против монголите или Анастасиевата пред Цариград, единствено средство за защита против „страшните за цял свят българи“, против „непобедимото племе“, споменати от епископ Енодий и сенаторът Касиодор по повод битката между българи и готи в 488 година при Срем?

В 513 година се споменават 60 000 българи, които предвождани от Виталиан скита победоносно стигат пред стените на Цариград, едновременно когато хуните сабири нападнали Византия в Мала Азия, в странно обединени действия въпреки огромните разстояния.

Притиснати между Византия и Персия, хуните сабири почнали да се поддават на примамните обещания ту на едните, ту на другите. Докато най-сетне византийският император Юстин I наклеветил хунския вожд Зилигд, че ще измени на съюза си с шаха Кавад. Разгневен, шахът нападнал Зилигд, убил го и унищожил войската му.

Власт поела вдовицата на княз Балак, Боарикс, която взела твърдо решение да не си играе между двете велики сили. И се обявила против шаха Кавад, като отишла със 100 000 хуни сабири да се бие срещу съюзниците на персите. Сключила съюз с Византия и пратила българския княз Грод да се покръсти в Цариград. Но нито за миг не отделяла бдящото си внимание от постъпките на византийците. Тя безмилостно наказала два племенни вожди Глом и Тиранис, които не се покорили да изпълняват волята ѝ, като самостоятелно преминали към Кавад.

Първия убила, а втория изпратила окован във вериги в Цариград, като вярна съюзница. Но когато бунтовното учение на маздакитите вдигнало народа в Персия против своеволията на шаха, Боарикс дала защита на преследваните. Защото Кавад беше забравил, че учението на Зороастър проповядва: „Съвършен човек е този, който има чисто сърце, който няма лоши мисли. Защото човешката мисъл е най-голямата сила.“

С чисто сърце Боарикс помагала на въстаналия народ, потискан от сатрапията на Кавад, но наказвала вероломните с лошите мисли.

Жена управница... Тя била, велика не поради завоевания на чужди земи, не поради грабеж на плячка и отвличане на роби. А защото бранела народа си от беда, тъй както майката брани чедата си.

Амазонката в скалния релеф при Богазкьой сякаш изобразява вечната жена — борец, вдигнала ръка с оръжие за защита, стиснала устни в твърдото решение да пази свободата на хората си, на земята си. Голобрадото лице на война има нежни черти, но сурово устремен поглед, с упорита твърдост.

Боарикс... Царица на боите? Боа — царицата?

Кой на кого е предал тази частица „рик“, която у латините е „рек“, у готите „рик“, у скитите „рих“?

Теодорих, Аларих, Исперих, Телерих...

Боарикс взема властта над сабирите в 520 година.

Точно подир 1000 години една смела жена поема власт над един горд и храбър народ в Мала Азия. Там, където сега се намира Планината на българите.

Булгардаг!

Стигаме до загадъчната мома, която в 1520 година застава като древна амазонка да защити своята родина.

Катерина...

В едно древно „шахнаме“, биография-царственик на караманлиите в Мала Азия, арабският поет Шикяри възпява приказната мома Катерина, която управлявала земята на българите...

Българска държава в Мала Азия?

Някога, край топлото Средиземно море, при Таврическата планина, българи си бяха скътали убежище, запазено от алчния поглед на завоеватели и притеснители, приказан край, където дирели закрила на тоя свят място за мирен живот тия, които носели в сърцето си неугасващия копнеж към великото и светлото, към истината и свободата.

Там, обградени с непристъпни планински върхове, приоблачни висоти и бездънни пропасти, изпълнени с пенливи потоци, между непроходими гори и морето, някога съществувала страна, одарена с всички земни блага: жито и памук, лен, зехтин, свила, злато и сребро...

Катерина.

Последен потомък на ханове и ханки, на саре и сарисси, на тия, които открай почитали слънцето: извор на всичко благосклонно към

човека.

В царството на амазонките нямало място за безправие и насилие. Защото те знаели, че лъжата не може да се скрие, а истината винаги побеждава.

Планински връх или езеро, град или река, ако са загубили памет хората какво значи Байкал или тема България, ако са променили името си през векове и хилядилетия, то кръвта не се мени. И по това ще го познаеш, по великата сила на мисълта му.

„Болгарин — пише Йордан Джинот през миналия век — не знае да краде и лъже, да говори зло и да клевети, да убива невинни люде...“

Хорс, Баал, Болг — бог на слънцето, на светлината, на истината...

„Ако някой казва истината — Тангра вижда. И ако някой лъже — Тангра пак вижда“ — записал на камък хан ювиги Омуртаг.

Били изминали векове, откакто вождът Небул, заедно със своите керамисийци бил изселен от Юстиниан Ринотмет в далечната Малоазийска тема Опсикион, за да изкупи дързостта си да води бран с императора на Византия. Юстиниан II смятал, че изселените славяни и куверови българи ще му станат съюзници във войната срещу арабите за Южна Армения. Но гордият Небул не можел да служи на своя поробител и с 20 000 от хората си преминал на страната на арабите. Юстиниан бил разбити загубил Южна Армения. Арабите прекарвали керамисийците на остров Кипър, а разгневеният император заповядал да избият семействата им, жени, деца и старци, а телата им да хвърлят в морето. С това нечовешко дело той запечатал завинаги омразата и недоверието, вековната жажда за отплата в останалите живи Небулови люде.

И те свили гнездо сред снежните хребети, стигащи до четири хиляди метра. Планината се нарекла Българска.

Булгардаг.

Хановете им секли свои пари и имали своя войска. Не превивали глава пред никого, горди и независими, в непристъпното си убежище.

Никой не можел като българите да хвърля от високите скали едри камъни и да смазва всеки враг, който дръзвал да се приближи. Никой не умеел като българските пращници да улучва отдалеч право в челото. Като кози бягали безстрашните защитници край самите пропасти и обсипвали с облак стрели приближаващия се завоевател.

Те помнели времето на Небул хан. И скъпели свободата над всичко.

Затова Булгардаг привличал всеки, който не искал да носи робски хомот. И всеки прокуден, всеки беглец намирал там крепка защита. В приказната страна, одарена с всички земни блага, където управлявала една мъдра и смела жена.

Катерина.

Последен потомък на древни ханове, тя не се побояла да поеме с непоколебима ръка юздите на управата и да води съдбините на своя народ, също тъй ловко, както направлявала с позлатени хомоти воловете при първата есенна оран. Справедливата ѝ десница се протягала за помощ на всички онеправдани и потиснати. Нейните войски отивали в подкрепа на тия, които се борели за своята правда. Но в своята страна Катерина давала на войските си служба в полската работа, в строежа на друмове и твърдини, за отбрана на своята богата и щастлива страна. За чужди земи тя не ламтяла, не искала никого да поробва. Но била готова да защити своето, без да се остави никой да я завари неподготвена. Защото знаела, че който не умее да брани богатата, си, става плячка на алчното чуждо око.

Минавали дните в мир и благодатен труд. Людете пасяли стадата си в богатите пасбища, разработвали черничевы и маслиненни градини. Били богати с анасон, сусам, нахут и лен, бубарство и пчеларство им давали мед и коприна. Разработвали богати рудници със злато и сребро... Сеели и жънели, ловели риба, продавали на търговските кораби делви със зехтин, сушени смокини, фурми и стафиди, златни и сребърни украшения. Богатеели.

Защото парата, добита в упорен труд, не отивала за тежки данъци и военни тегоби. Оръжията в складовете стояли непокътнати, хамбарите със запаси от храна били винаги препълнени. Момите носели на ушите си бисер и безценни камъни, а невестите ходели облечени в сърма и коприна. Дори стените на двореца били покрити със златни плочки и отдалеч блестял като слънце.

Напролет и наесен Катерина първа излизала на полето и започвала, заедно с народа, благословения плодоносен труд.

В празник играела на хорото заедно с момите или свирела на арфа любимите си песни, или слушала сказания за древни времена, за някогашни подвизи на Яхша хан или юначеството на Айдин хан. На

всички женихи тя отказвала, защото не жадувала за лично добруване. Тя имала само една челяд — своя народ, само една грижа — да му дари честити дни.

Ни веднъж сянка на омраза не забулила очите ѝ, сини като лъскавите камъчета на мозайката, която покривала стените и пода на нейната приемна. Там Катерина раздавала, като върховен съдия, правда между спорещи страни, там свиквала съвета на сановниците си и се вслушвала в мъдрите думи на почитани старци.

Ала и в сърцето на Катерина се таяла стара, незавехнала болка, наследена от деди и прадеди. Дали тя щеше да изпълни вековната им мечта? Да отхвърли васалството към вожда на караманлиите, да успее там, където Яхша хан и Айдин хан не бяха сполучили?

Булгардаг!

Не се насищаше човешкото сърце със злато и препълнени хамбари. Горчиво тегнеше обидата: ханът на българите да плаща данък на емира на Карамания!

Тогава тя прелистваше страниците на летописите, които вдъхновеният поет Шикяри Мухлис бе написал, за да се помнят заветите на тия, които бяха живели, бяха се борили и загинали заради тяхната свобода. А имаше ли нещо по-ценно от нея? И Катерина четеше и препрочиташе, вече кой път, за битката на Небул хан и заселването на прадедите в Таврическата планина, за несломимата упоритост на караманлиите и българите да усвояват своята свобода. Дори когато Византийската, а после Османската империя бе успяла да покори всички малоазийски племена, само упоритите защитници на Таврическата планина не отстъпваха пред никаква заплаха. За да ги сломят, бяха изпитали всички средства. Най-сетне стигнали до последното: да скарат двете горди племена. Пуснали змията на завистта между вожда на караманлиите Нуредин и вожда на българите Яхша хан I: кой да владее Булгардаг. Яхша хан пада убит в бой от 1243 година и караманлиите получават от султана на селджуците крепостта Ерменак, непристъпната българска твърдина.

Но хан Айдин, синът на Яхша, продължил борбата. Една по една падали яките български крепости: Мод, Мара, Глхане. Ограбени били несметните съкровища на ханството. Ала нищо не можело да сломи волята на Айдин хан да продължи борбата до последна капка кръв.

Тогава Нуредин предложил мир при условие българите да запазят своята крепост Ерменак, но да плащат данък на султана и да му станат съюзници.

Хан Айдин преглътнал горчивата обида, станал Айдин бей, но Ерменак останал в ръцете на българите.

Договорът се изпълнявал вярно и точно. Българите не знаели подлост и вероломство. И когато „люде в железни дрехи“ нападнали султана, Айдин му се притекъл на помощ с 4000 стрелци, като сам застанал със своите 1000 прашници и лично свалил, с точен удар 24 противника. Но един рицар го свалил с копието си на земята. Бърз като мълния Караман, синът на Нуредин, се спуснал да го спаси и извлякъл тежко ранения Айдин из боя.

Но когато Айдин станал управител на голямата крайморска крепост Селефке, султан Алаеддин не погледнал с добро око на новото въздигане на своите най-непокорливи васали. И отровил Караман бей.

Прелистяше Катерина ясно изписаните страници на шахнамето, дълбоко въздишаше, когато четеше за омрази и вероломства, а очите ѝ се изпълваха с блясък, когато намираше следите на своите прадеди в дела на вярност и благородство.

Новият бей Мехмед, син на Карамана, обявил кръвна мъст на султана на селджуците и го победил в боя при Чаршамба сую. В редиците на победителите първо място заемали българските прашници. Айдин се наредил на страната на правдата.

Тогава вождът на караманлиите станал султан. И приел името Алаеддин. Българите пазели клетвата, дадена на Алаеддин I, като верни съюзници служели на Алаеддин II, но не затихвала раната, която горяла сърцата им: отново да станат самостоятелни и горди властелини, макар че Яхша II пращал по 10 000 прашници в помощ на караманлиите.

Катерина четеше и въздишаше, прехвърляше набърже страниците, в които се разправяше за недостойни ламтежи и опасни начинания, които никога не могат да изведат до добър край.

Веднъж в Булгардаг пристигнали отдалеч — през моря и планини — двама странници. Недостойни носители на славно и достойно име. Ловци на високи чинове и пари, на имоти и слава. Сянката на две корони блазнеше ненаситното им честолюбие. Поради баба си Ирина, дъщеря на византийския император Михаил VIII, те

бяха Палеолог — гърци. А според дядо си Иван Асен III те бяха Асеневци — българи. Сестра им, като съпруга на сваления император Иван Кантакузин, не можела вече да им бъде полезна. Затова Мануил Асен и Иван Асен бяха тръгнали да дирят по-добра съдба в по-далечни земи.

С лъстиви обещания те придумали Яхша да отхвърли васалството си към Алаеддин II като недостойно и да се обяви за самостоятелен владетел, както навремето си бил Яхша I.

Все още не затихвала старата болка. Не можел българин да скланя чело като покорен васал. Яхша се съюзил с турския емир на Варсак и се отметнал от подчинението си към караманлиите. Алаеддин разбил съюзените сили на българите и Варсаковите войски. Но предпочел да не преследва Яхша в непристъпните му планини и да го има за съюзник.

Двете страни подновили в 1355 година старите приятелски отношения.

Върнал се Яхша в Булгардаг. Но змията не стои мирно. Отново почнал един от двамата братя, Иван, да подбужда и лъсти. Как може гордият хан да скланя глава пред един караманлия? С какво право Алаеддин се беше провъзгласил за султан? Не можеше ли това да стори много по-достойният Яхша?

Алаеддин беше отишъл да обсажда силната крепост Алеп и оставил българите да вардят залива на Александрета. Защо да не използват този рядък случай?

Страшно било изкушението.

Най-сетне Яхша хан отново се подмамил. Коварен е блясъкът на високия чин.

Султан...

Заповядал да развоят бойните знамена, събрал 20 000 отбрани войскари. Към него се присъединил Саадедин паша, вожда на варсаците. Превзели всички крепости край брега на Средиземно море. И Яхша се провъзгласил за султан на българите и караманлиите. Саадедин и Асеноглу били обявени за везири.

Катерина не можеше повече да прелистя пожълтелите като слонова кост листове. Затисваше с длан очи и дълго размишляваше.

От нищо не се боеше повече, отколкото да не стори някога такава съдбовна грешка. Да се заслепи и не забележи, че е преминала чертата,

която отделя благото на народа от личното благо. И отново почваше да чете.

Когато Алаеддин се върнал от войната с алеплиите, решил да си отмъсти безмилостно. Почнала борба на живот и смърт. Един трябвало да победи. Никое средство не било вече изключено. На жестокостта — жестокост. На вероломството — вероломство.

В 1359 година войските на Алаеддин все още напразно обсаждали крепостта Аксарай, където Зааде Асеноглу и Яхша храбро се отбранявали.

Тогава Алаеддин влязъл в тайни преговори с Асеноглу везир, като му направил най-примамни предложения. Асеноглу пресметнал, че рано или късно Аксарай ще падне и той от везир на Яхша ще стане роб на караманския вожд. Не беше ли някога прадядо му Иван Асен III, зет на византийския император Михаил, тайно напуснал Търново, за да не бъде заловен от войските на Ивайло, и заедно с жена си Ирина, византийката, задигнали съкровищата на българските царе и избягали в Цариград?

Така и този, който бленувал да стане Иван Асен IV, повторил греха на недостойния си съименник. Една нощ, тайно, везирът Асеноглу, заедно с хазната и неколцина приближени, напуснал обсадената крепост се прехвърлил към Алаеддин. Не беше ли Мануил Асен водил борба против войските на императрица Ана, като вожд на лявото крило на противника ѝ? Начело на дясното бил смирненският султан Омар, а средищното водил сам Иван Кантакузин, узурпаторът, вкопчен в борба на живот и смърт със законния цариградски император. Най-напред те гледали да победят съюзника на императрицата и сина ѝ Йоан — непобедимия войвода Момчил. Затова Омар дошел по море с 290 кораба и 40 000 войска да помогне като верен съюзник на Кантакузин... И да отмъсти на Момчил, който беше техен съюзник, но се беше отметнал в полза на Цариградската владетелка...

В 1387 година синът на Мурадовия паша Тимурташ също се казвал Яхша. Али паша заедно с Яхша бег били изпратени от султан Мурад да се бият с цар Иван Шишман. Покорен на клетвата за вярност като почтен васал, Яхша тръгнал с войските си в 1388 лето, през Великия брод към Стара планина...

Катерина хвърли шахнамето на земята. Сърцето ѝ биеше като ситния звън на еклива камбанка. Скочи. Не я побираше широтата на приемната, в която свиреше и пееше заедно с другарките си.

Кое беше вяност? Кое беше грях? Нима, за да спасиш душата си чиста и неопетнена, трябваше да пожертвуваш живота и щастието на поверените ти люде? Да проиграеш съдбата им, да ги обречеш на мъки и робство, за да бъдеш верен на дадена клетва...

Момчил беше изменил на клетвата си към Кантакузин и Омар. Затова той, неверникът, се беше притекъл на помощ на своя съюзник, християнина Иван Кантакузин, византиеца Кантакузин... А Момчил защо беше отишъл на страната на Ана и сина ѝ? Защо? Имаше ли някаква лична полза? Защото Ана го беше въздигнала в чин севастократор ли? Защото му беше дала земи и крепости ли? Но Кантакузин му предлагаше звание деспот и земи край Бялото море. А най-накрая го бяха изоставили пред затворените порти на дарената му византийска крепост, от която гърците гледаха кой ще победи, за да го спасят...

Катерина внезапно взе някакво решение. Нареди да ѝ приготвят кон и пътни дрехи. Замина с двама стрелци към Ак шехир, където на един планински връх се намираще отшелническото жилище на прочут мъдрец.

Завари столетника да си кладе огън, за да свари някакви билки. На тях ли дължеше своята многолетност? Никой не можеше да каже на колко е години. А помнеше неща преди повече от сто години.

Старецът прие непознатата посетителка с блага усмивка, попита какво може да ѝ помогне, цял ли диреше или съвет някакъв?

Катерина дълго мълча, загледана в игривите пламъци на огнището. И внезапно попита:

— Какво мислиш за учението „Шах-кули“? За божиите роби, за чистите и богочестивите, които ще дадат на людето нова държава, която дарява всекиму правда и свобода?

Усмивката изчезна от бледото лице на постника. Сините му очи излъчваха ярки сини пламъчета.

— Защо си дошла мен да питаш, царице? Нали в твоята държава има правда и свобода?

Той се опита да стане, но Катерина го изпревари и сведе низко чело в дълбок поклон, после го помоли отново да седне. Изпи паничка

топла течност, подсладена с горски мед. И сякаш чудни сили се вляха в жилите ѝ. Грижете олекнаха. Нещо радостно прошумя в кръвта ѝ.

— Аз не знам доколко съм успяла да давам правда и свобода на моите люде, но знам, че съм искала да сторя това. И не съм имала никога по-голямо желание от това. Но достатъчно ли е?

— Искаш да кажеш достатъчно ли е да се грижиш само за твоите люде?

Катерина изтръпна. Той беше отгатнал точно мислите ѝ.

— Ако си дал клетва за верен съюз и людете на твоя съюзник дигнат бунт против него, трябва ли да им помогнеш? Ако са прави...

Старецът тихо се позасмя.

— Защо ме питаш, Катерино? Щом вярваш, че людете имат право, ще им помогнеш...

— А клетвата за верен съюз? Ще бъде измама, ако я престъпиш...

Мъдрецът дълго мълча. После каза:

— Да. Ще бъде измама. И ти ще трябва да я изкупиш. Както Христос е изкупил нашите грехове... Затова си царица. А не за да носиш златен венец на главата...

— Отче... Ще те попитам нещо. Можеш да не ми отговориш...

— Питай.

— Султан Селим замина с войските си за Египет, При мен дойде таен пратеник от караманлийския санджак бей и ми съобщи, че султанът му обещал Еренкелова планина, ако му помага да сломи българите. Но караманлията предпочита да не губи силите си, за да увеличава земите на своя санджак, а да ги съедини с моите, за да се опитаме за последен път да спечелим свободата си.

Чудна светлина засия по лицето на стареца. Той поклати глава.

— Няма никога да се сломи волята за свобода и истина у праведния човек... Преди сто години тук се носеше бунтовното учение на Берклюдже Мустафа. И хиляди, хиляди се стичаха под знамето на казълбашите, обличаха червената им риза, лееха кръвта си за тяхната правда...

— И каква беше тя?

— Вечните истини винаги се връщат, едни и същи, когато людете ги забравят... Или когато ги преобразят в неистини... Правдата е

винаги и навсякъде една и съща, еднаква за всички люде с добра воля...

— А кои са те? Людете с добра воля?

— Тия, които имат чисто сърце й нямат лоши мисли. Защото човешката мисъл е най-голямата сила. Това го е казал някога Зороастър... Казваме го и ние. А мохамеданите смятат, че като не ядат или не пият запретени неща, с това изпълняват божията воля... А ние всички сме братя, роби божии...

Катерина стана от ниското дървено столче, като се понагря още малко край огнището. Целуна ръка на стареца. И тихо каза:

— Ти християнин ли си, или мохамеданин?

— Аз съм вождът на казълбашите. Преди сто години дядо ми бе убит в едно сражение с княз Искендер, с вероломника Александър, сина на цар Иван Шишман. Той стана мохамеданин и се отметна от бащината си вяра, за да спаси живота си, но го загуби тук, в планините на Айдинския вилает, като защищаваше своите насилници... Божието възмездие никога нищо не забравя...

Катерина сви вежди в някаква мъчителна мисъл. И се реши.

— След пратеника на караманлията при мен дойде тайно султански човек и ми каза, че Селим е готов да ми върне Булгардаг и да прогони от там всички караманлии, ако не се съединя с тях против него... Понеже потомците на Ибрахим бей му казали, че ги карам да дигна бунт заедно с тях... Всички мамят и не знаеш кому да вярваш...

— Важното е ти да не мамиш, дъще. И каквото правиш, да не е за твоя полза, а за да помогнеш на страдащите и беззащитните.

Беше лятото на 1513 година.

Преди хиляда години, 527 година, Боарикс, управницата на хуните сабири, които били едно от многото български племена, отишла в помощ на въстаналия обезправен народ, потискан от шах Кавад, макар че била съюзница на персийците. А после, като съюзница на византийците, пратила отряд от 3000 души в помощ на персийския шах, който бил във война с Византия.

На границата между две могъщи сили, които водят двубой за надмощие, един малък народ трябваше да притежава много качества, за да устои векове и хилядолетия. Трябваше да притежава управници годни да се справят с всички изненади на съдбата: борба с лъжи и

съблазни, заплахи и огорчения. Управници, които знаят дълга си като управник и дълга си като човек.

Така Катерина, поставена между две силни царства, едно на залез, друго във възход, диреше примери из миналото, за да пази равновесие с чест и достойнство. Мъдрата мома знаела, че когато един враг е решил да те покори рано или късно, на всяка цена, не трябва да чакаш първи да те нападне. Затова изпратила 10 000 стрелци помощ на караманлиите. Вечните непокорници. Още докато преминавали султанските войски на път за Египет, закипели малоазийските санджаци в размирици.

Навсякъде бунтовниците разпространявали учението на Шах кули за новата държава на „чистите и богочестивите“. От всички страни се стичала селската беднота, опропастени от данъци еснафи, оскърбени велможи, жадни за истината люде. Всеки чакал обещания от казълбашите нов живот, обличал червена риза, готов да живее просто и братски с всички люде на света.

Отровил баща си, избил братята си, Селим I решил веднъж завинаги да се справи с всичко, което не искало да му се покорява. За една дума бесели, за един поглед изпращали в изгнание. По улиците на Кайро потекли реки от кръви. Издигнали планини от отрязани глави. Не били пощадени дори преданите еничери. Дори най-верните и покорни бегове. Убивали ги — за назидание. Всеки треперел от сянката си. Защото Селим издал заповед, че всеки има право да убие един казълбашии, от седем до седемдесетгодишен — където и да го намери.

Сломил султанът всички свои врагове, покорил непокорните, измамвал доверчивите, не доверявал на верните. Прострял навсякъде кървавата си сянка. Идел редът на най-непримиримите.

И след като превзел и сринал до основи крепостите на караманлиите, Селим изпратил най-храбрия си и способен военачалник Абдулах Кемал паша да унищожи съпротивата на оная дръзка мома, която не признавала османския султан за „господар на вселената и сянка на бога“.

Тръгнал пашата откъм Бей шехир с безчислена войска, обикалял четиридесет и осем дни, за да се доближи до Еренкелова планина, която била непристъпна откъм тази страна. Разбрала Катерина, че приближава решителният час, слязла в чифлика си при Златния дворец,

където били събрани всички храни и поставила наоколо отряд верни войски. Този отряд бил съставен от пленниците, които Яхша бег довел някога от боевете при Търново, след паметните битки, които Али паша водил в 1387 година, подпомаган от дружините на султанските васали в Мала Азия. Али паша останал поразен от нечуваната храброст на Шишмановите българи и помолил султан Мурад да избере сред тях най-дръзновените измежду най-смелите, за да бъдат верно ядро в санджака Айдин. Все пак подир загиването на султан Мурад при Косово, новият султан Баязид решил да бъде по-здравосигурен в несигурната вярънност на вечните непокорници от санджаците на Карамания и Айдин, закриляни от непристъпната Таврическа планина. Яхша бег бил заточен в Бруса, а пък Алаеддин бил направо удушен. Но след разгрома на Баязид при Анкара, побегналите при Тамерлан емири отново се върнали в своите санджаци. Върнал се и Яхша хан и от потомците на пленените в паметните боеве от 1387 година юнаци създал непобедимата българска дружина.

Тая дружина Катерина оставила да брани чифлика с храните, докато пашата събирал в Коня нови войски и оръдия, за да срине Златния палат.

В една тъмна, беззвездна нощ откъм палата се прокраднала слаба светлинка. Разстлали османлиите наоколо, по равното, неизброимо число шатри. Нагласили оръдията. Проехтели в мрачевината два топовни изстрела и разрушили една стена на двореца.

На развидиляване смаяните османлии видели една жена, застанала върху скалите. Изцяло облечена в железни бойни доспехи, с островръх шлем на главата. В лявата си ръка стискала пушка. Дясната била дигната високо нагоре. Сам пашата изтръпнал в суеверен ужас.

Амазонката от Богазкьой!

С един поглед тя обгърнала разположението на вражеската войска. Стиснатите ѝ устни промълвили нещо. И рязко спуснала ръката си. От околните могили изгърмели скритите български топове. Абдулах се колебаел да продължи ли боя или да отстъпи. Втори път изтрещели топовете, които Катерина навреме, без да узнае никое вероломно око, бе докарала в крепостта, заедно с безброй запаси от снаряди и пушки. Минали били времената на стрелци и прашници. Предвидливата управница отрано се погрижила как да защити своя народ. Гюлетата косели редиците на обсадителите.

Боят продължил, докато паднал убит и сам Абдулах Кемал паша. Тогава останалите живи негови войници се разбягали, а Катерина прибрала всички храни, които се намирили в Златния дворец и заедно с войската си се оттеглила в Еренкелова планина. Заедно с нея тръгнали всички, които не искали да станат роби на султана. А това било цялото население на малката, ала свободолюбива страна.

Разярен от вестта за гибелта на най-добрия си полководец и от бягството на войските си, султан Селим I решил да свърши веднъж завинаги с този непокорен народ. Потеглил от Коня с огромна войска, обградил от всички страни Златния дворец с многобройни оръдия и го сринал до основи.

Но вътре не намерили нищо. Ни храни, нито жива душа. Навлезли в прохода, който водел за Еренкелова планина, по скалите от двете му страни били издълбани пещери, където стояли скрити смели защитници. С точен прицел те свалили всеки, който дръзвал да навлезе в планината. А в това време жени, деца и старци незабелязано се измъквали през потайни пътеки и гористи проходи, далеч от смъртния двубой, натоварени с малко дрехи и храна, само да спасят живота си, докато мъжете задържали нападателите. Но между защитниците имало и много девойки, които следвали примера на Катерина, потомки на древните амазонки.

Въпреки тежките загуби султан Селим напредвал с хората си, стъпка по стъпка, заедно с пълчищата си в страшната планина, докато завзел прохода и върху скалите били изнесени безброй оръдия.

Катерина отстъпвала, стъпка по стъпка, заедно с войската си, до последния куршум, за да могат повече люде да се измъкнат от мъстта на безмилостния нападател.

Улучена с точен прицел, преди да издъхне, ханката едва успяла да каже:

„Който остане жив, да се завърне в родното място... Да не забравя никога хан Яхша и Айдин...“

Малцина бяха останали живи от тия, които предпочели да загинат сред своята българска планина, която султанските оръдия „обърнали на камък връз камък“. Но тия, които се завърнали след много време в бащините огнища, не забравили никога своята Катерина. Не забравили родния си кът:

Булгардаг.

Това станало в 1513 година, на 21 реби юл евел.

И ако някой тръгне да дири следите на славни някогашни времена и реши да се залута из близки или далечни места, воден от мамещата сричка „бул“ или „бол“, съединена с „ар“, все едно дали съдбата или случаят го отвеждат до Болгар на Волга, или Булгардаг при Средиземно море, при остатъците на булгарите или бугрите на запад, или на балкарите на изток, ако реши да намери Златния дворец на Катерина в Еренкелова планина, може би ще спре при могилата Хатун сарай.

Така наричат днешните люде приказния дворец на Катерина.

Женски палат.

И ако странникът е изморен от броденето в планината, може да се разхлади с вода от близката чешма. Тя, блика от древния български водопровод, останал от времената на Яхша и Айдин. Преди седемдесет години там правели разкопки и открили развалините на някогашната непревземаема твърдина, защищавана до последен дъх от тая, чиято памет живее още в някой лист на случайно скътано шахнаме, в неугасимата жажда на тия, които обичат да разплитат възлите на родното минало, в снежния лъх на планинския вятър, който ни спомня, че е галил челото на керамисийците, доведени някога от Небул в древната родина на амазонките, на тия, които са били поучавани от апостол Павел в неизменните и вечни истини, на тия, които са се наричали болги в Панония и в Кавказ.

ИСТОРИЧЕСКИ БЕЛЕЖКИ

(БУЛГАРДАГ)

„Хуните произвели два яростни народа: акацири и савири“

(Йордан, готски историк стр. 72 от „Романа“)

(М. И. АРТАМОНОВ „История хазар“ стр. 87) „Хунский княз Грод (Горд) в 528, когато управница на савирите била вдовицата на княз Болах — Боарикс. Тогава тя стъпила в съюз с Византия. А Грод приел християнството кръстен от византийския император.

Жреците подтикнали хуните да се възбунтуват и убият Грод. На негово място слагат брат му Муагер... Същото станало преди 1000 години със скитския цар Скил. Грод убили и заради данъците, които

византийците го накарали да събира чрез отряда испанци, изпратени с него.

В 576 една от областите на Северен Кавказ управлявала жена на име Аккага, поставена там от вожда на утигурите Анагей“. (Артамонов стр. 211)

„КАПАДОКИЯ" или „КУМАНИЯ“ е страната на хетитските релефи, скални и каменни блокове, каквито се срещат от двете страни на Тауруса. Куманите загубват независимостта си през времето на пророк Исаия. В 14 век преди Христа хуните са бири сродни на хуните българи били покорени и изселени от асирийския цар Адат Нирари. Но после пак освободени от хетите, и после отново XI преди Христа отново поробени от Тиглатпилисар." „Фригийският цар Мирмидон, вожд на Мирмидоните, които били българско племе. 1000 години преди Христа, воювали под знамето на Ахила, за гръцката кауза (Калайдович, Йоан Екзарх.)“

(М. Д. Димитров „Златните съдове от гробницата на цар Аспаруха“, стр. 92–94 София 1929 год.)

„Бил ли Грод вожд на българите, оногурите или утигурите — неизвестно.“ (Артамонов стр.91)

„521 г. император Юстин склонил царя на хуните Зилигд да воюва с персите, но той като получил дарове от шах Кавад отишел на негова страна. И с 20 000 войска настъпил против Византия. Но Юстин съобщил на Кавад, че Зилигд смята да измени на персите. Затова предложил да сключат мир, а не да оставят варварите да си играят с тях. Разгневен, Кавад унищожил Зилигд и войската му.“ (Артамонов стр. 71)

„В 527 Боарикс сключила съюз с Византия и когато Кавад склонил два хунски вожда Глом и Тиранис да му помогнат във войната с Византия, тя ги нападнала и победила. Глом убила, а Тиранис пратила окован във Византия. Ала в 528 тя дава 3000 отряд на персите, когато се бият с Армения, но чак когато персите сключили мир с византийците.“ (Артамонов стр. 71)

В 730 умрял хазарският хаган и на негово място управлявала майка му Парсбит при син хаган Барджиль.

ЧИЧАК — цвете, хазарско женско име чичакион — хазарска парадна одежда във Византия по името ѝ.

„Българите, които основали волжкото царство и града Булгар са очевидно остатък от старите «сабири». Хуни и българи са синоними. (В. Томашек)

«Реалната Енциклопедия на Паули» Щутгарт, 1897“

(Д-р Иван Шишманов „Критичен преглед на въпроса за произхода на българите“ стр. 569, СБОРНИК кн. XI)

АР — човек, мъж, герой

БАЙКАЛ — Голямото езеро

БАЛКАН — Голямата планина

БОГЛО-ОЛО = Тиен шан

Някои английски археолози смятат скалния релеф при вътрешната страна на Богазкьой в Кападокия, че изобразява древна амазонка.

(Вьорман „История на изкуството“, т. I стр. 156)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.